

פסקי הלכות

פסקי מרן ראש הישיבה שליט"א

גליון ו'

נושאי הגליון:

הלכות עשרת ימי תשובה: הוספות בתפלה. דיני "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט". נישואין בעשרת ימי תשובה.

הלכות יום הכפורים: מנהג הכפרות. הכנות בערב יום הכפורים. החייבים והפטורים מתענית. הדלקת הנר. יום הכפורים שחל בשבת. ערבית. מלאכה ונעילת נעלי בד. שחרית. מנחה ונעילה. מוצאי יום הכפורים. ברכת הלבנה. סעודה רביעית כשחל בשבת. בניית הסוכה.

הלכות עשרת ימי תשובה

- א. "זכרנו לחיים" אם לא אמרה במקומה יאמרנה בשומע תפלה, ובשבת ובראש השנה יאמרנה קודם שיעקור רגליו. וה"ה שיכול לומר אותה עם "וכתוב לחיים טובים" וכו', דהיינו שיאמר: זכרנו לחיים וכו' וכתוב לחיים טובים וכו', ואפשר שכך עדיף יותר!¹ ואם שכח ולא אמר כלל ההוספות זכרנו לחיים ומי כמוך וכו' אינו חוזר.²
- ב. בעשרת ימי תשובה צריך לחתום בברכת אתה קדוש "המלך הקדוש". ואם טעה וחתם האל הקדוש, אם נזכר תוך כדי דבור (דהיינו כדי אמירת המילים שלום עליך רבי), יאמר מיד המלך הקדוש. ואם לאו, חוזר לראש התפלה.³ וכן הש"צ שטעה, חוזר לראש התפלה ואומר קדושה פעם שנית.⁴
- ג. בברכת השיבה חותם המלך המשפט. ואם טעה ואמר מלך אוהב וכו', אם נזכר תוך כדי דבור יתקן לשונו מיד ויאמר המלך המשפט. ואם נזכר לאחר כדי דבור, דעת הרב בן איש חי (ש"א פרשת נצבים סי"ט) שכיון שהזכיר מלך אינו חוזר. אך העיקר להלכה שיחזור לברכת השיבה. ואם נזכר לאחר הפסוק יהיו לרצון האחרון, חוזר לראש התפלה. ונכון שיתנה אם חייב אני לחזור להתפלל הריני מתפלל תפלת חובה, ואם איני חייב לשוב להתפלל, תהיה זו תפלת נדבה.⁵

¹ מרן שליט"א בהגותו על הבא"ח (ש"א פ' נצבים ס"כ).

² אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט ה"ה).

³ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט ה"ה).

⁴ ע"י בחזון עובדיה ימים נוראים (עמ' קצט) שהביא ד' מו"ר שש"צ שטעה יחזור לואתה קדוש. ע"ש. אך לקושטא דמילתא הדר ביה מו"ר משמעתי. ומורה ובא שיחזור לראש התפלה. וכ"ה במחזור אי"מ לר"ה (עמ' 592) שיחזור לראש.

⁵ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט, הי"ז). הערות על הבא"ח (ש"א פ' נצבים סי"ט). מחזור ליוה"כ (עמ' 30).

ד. בחזרת הש"צ נוהגים שאחרי שהקהל אומר בקול רם את ההוספות שבעשרת ימי תשובה, החזן חוזר מתחלת ההוספה, וכך הקהל שומע מהחזן כל חזרת הש"צ⁶.

ה. שליח ציבור שטעה בברכת מעין שבע בשבת שובה ואמר "האל" הקדוש שאין כמוהו, אם עוד לא סיים הברכה חוזר ואומר "המלך", ואם סיים הברכה יצא ואין צריך לחזור⁷.

ו. בקדיש תתקבל יאמר "עושה השלום". והיינו בקדיש תתקבל שאחר חזרת הש"צ בשחרית ומנחה, וכן בליל שבת אחר ברכת מעין שבע. אך בשאר הקדישים וכן בקדיש תתקבל בערבית בחול אומרים עושה שלום ללא ה"א"⁸.

ז. בעשרת ימי תשובה אומרים אבינו מלכנו. צבור שהתפללו מנחה סמוך לצאת הכוכבים וחוששים שאם יאמרו אבינו מלכנו יגיע זמן צאת הכוכבים ולא יוכלו לומר וידוי לא ידלגו על אבינו מלכנו בעבור זה⁹.

ח. מי שנהג לערוך תענית דבור בכל עשרת ימי תשובה וגורם בכך צער לזולת, כבוד הזולת עדיף, ובלבד שיימנע משיחה בטילה ולשון הרע וליצנות וכדומה ויחשב לו כתענית דבור¹⁰.

ט. צריך למעט בדיבור כדי לשבור את מדת הכעס, שאדם שאינו מדבר אינו כועס, ולכן אדם ימעט בדיבור. וטוב לקרוא תהלים¹¹.

י. בג'רבא היו עורכים חופה בעשרת ימי תשובה, אך בימינו אין זה ראוי¹².

⁶ שו"ת מקור נאמן ח"א (סי' תקכג).

⁷ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט ה"ה).

⁸ מחזור איש מצליח לר"ה (עמ' 87. דיני תפלות ר"ה ס"ה).

⁹ מו"ר נר"ו במחזור איש מצליח לראש השנה (עמ' 593).

¹⁰ שו"ת מקור נאמן ח"ב (סי' תק"ח).

¹¹ בית נאמן (גליון 32 אות ב ג).

¹² ספר מגדולי ישראל ח"ד (סוף עמ' שפח).

הלכות יום הכפורים

כפרות

- א. מנהג בכל תפוצות ישראל לעשות כפרות בערב יום הכפורים. ויסודתו בהררי קודש מימות הגאונים. ואע"פ שמרן בשלחן ערוך (סי' תר"ה) כתב שיש למנוע אותו, אעפ"כ נפוץ המנהג מאד גם אצל הספרדים, בהשפעת האר"י ז"ל שהיה זהיר מאד במנהג זה¹³.
- ב. נוהגים ליקח תרנגול זכר לכל אחד מבני הבית הזכרים, ותרנגולת לנקבה, ולמעוברת תרנגול וב' תרנגולות. ומי שאין ידו משגת, די בתרנגול ותרנגולת לכל בני הבית.
- מסבב הכפרות סביב ראשו ואומר זה חליפתי וכו', ויש לאדם להרהר בתשובה בעת עשיית הכפרות.
- ויזהר מאד לשחוט דוקא אצל שוחט מומחה וירא שמים וזהיר היטב בבדיקת הסכין לפני ואחרי השחיטה כדת (ולצערנו רבו השוחטים שאין בודקים הסכינים רק פ"א ביום, בטענה שהסכינים דידן טובים מאד ואין לחשוש לפגימה כל שהיא. ולכתחלה יש לבקש מהם לבדוק לפחות לפני השחיטה ואחר שחיטת כל העופות, ולא יזוז מלפני השוחט עד אחר בדיקה).
- ונוהגים ליתן עופות הכפרות לעניים או דמיהם¹⁴.
- ג. בזמננו עדיף לעשות הכפרות בכסף מאשר בתרנגול, מכמה טעמים. אלא אם כן אדם לוקח כמה עופות למקום ששוחטים שם, נותן להם את העוף והוא עצמו נותן תמורתו צדקה לעניים. אך יזדרזו להקדים לעשות הכפרות מוקדם, ובכל עשרת ימי תשובה אפשר לעשות כפרות¹⁵.
- ד. סכום הכפרות הוא בערך ח"י שקלים עד כ"ו שקלים¹⁶.
- ואין צורך להעביר מעות הכפרות דוקא קודם יום כיפור, העיקר שיפרישו המעות קודם יוה"כ ואפשר למוסרם גם אחר יום הכפורים¹⁷.
- ה. העושה כפרות למעוברת בכסף צריך סכום כפול, אך אין צורך לכפול פי שלש כמו בעופות¹⁸.
- ו. לכתחלה יש לעשות הכפרות ביום, או באשמורת הבוקר שהיא שעת רצון. אך העושה כפרות במעות א"צ לעשות באשמורת¹⁹.

¹³ אור תורה (תשרי תשמ"ו סי' א' עמ' ד').

¹⁴ אור תורה (תשרי חשון תשמ"מ סי' ט', הי"ה).

¹⁵ בית נאמן.

¹⁶ שו"ת מקור נאמן ח"ב (סי' תקכ"ה).

¹⁷ שו"ת מקור נאמן ח"ב (סי' תקכ"ח).

¹⁸ שו"ת מקור נאמן ח"ב (סי' תקכ"ו, תקכ"ז).

הכנות בערב יום הכפורים

ז. להרבות בסעודה בערב יום הכפורים. וגם הנשים חייבות בכך שזו הכנה לקראת התענית של מחר. ומעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי²⁰. ואדם שחפץ לאכול הרבה ומחמת כן מקיא את האוכל שאכל על מנת שיוכל לאכול יותר, אינו מקיים בזה שום מצוה²¹.

ח. מצוה לאכול דגים בערב יום הכפורים שחרית. ודוקא בשחרית ולא לאחר מכן, כי הדגים מביאים לידי קרי²².

ט. עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו שנאמר "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". ולא יהא אדם אכזרי מלמחול, שזו מדת הגבעונים אשר לא מבני ישראל המה ועברתם שמרה נצח (הרמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"י).

ויש נוהגים בקצת קהלות שהחזון מכריז בליל יום הכפורים בבית הכנסת קודם כל נדרי: רבותי, תמחלו זה לזה. והקהל עונים מחלנו. ומנהג יפה הוא²³.

י. המבקש מחילה מחבירו בערב יום הכפורים אין צריך שחבירו יאמר לו שלש פעמים מחול לך, ודי בפעם אחת. ואם האיר לו פנים בחיוך ובעין טובה דיו²⁴.

יא. טוב לטבול בערב יום הכפורים או לשפוך עליו ט' קבין מים שאובים²⁵. ויש נוהגים לעשות סדר ט"ל מלקיות לקיים "באנו באש ובמים"²⁶.

ומועיל לטבול אף קודם חצות היום, ובלבד שיזהר מכעס ומטומאת קרי ח"ו במשך כל היום²⁷.

יב. גם אשה חייבת בסעודה המפסקת בערב יום הכפורים²⁸.

¹⁹ שו"ת מקור נאמן ח"ב (סי' תקכ"ג, תקכ"ד).

²⁰ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הי"ט).

²¹ שו"ת מקור נאמן ח"א (סי' תקכ"ז).

²² הגהות על הבא"ח (ש"א פ' וילך ס"א).

²³ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', ה"כ).

²⁴ שו"ת מקור נאמן ח"ב (סי' תק"כ, תקכ"א).

²⁵ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', ה"כ).

²⁶ אור תורה (תשרי תשמ"ו סי' א').

²⁷ שו"ת מקור נאמן ח"ב (סי' תקכ"ב).

²⁸ שו"ת מקור נאמן ח"ב (סי' תקכ"ט).

יג. צריך להפסיק אכילתו ושתייתו מבעוד יום, שמצוה מן התורה להוסיף מחול על הקדש. ופשט המנהג להדליק נרות בערב יום הכפורים, ולברך אשר קדשנו במצוותיו וציונו להדליק נר של יום הכפורים.

והנהגות לברך שהחיינו לא תברכנה עד אחר ההדלקה, כי בברכת שהחיינו מקבלת עליה תוספת יום הכפורים. ומחמת כן אף צריכה לחלוץ נעליים קודם ברכת שהחיינו²⁹.

החייבים והפטורים מתענית

יד. קטן קודם אחת עשרה שנים יחנך אותו שיתענה לשעות, ואחר שיהיה בן אחת עשרה שנים יכול להתענות³⁰.

טו. חולה שיש בו סכנה צריך לאכול ולשתות, ויאכל לשיעורים. ויש ספרים שכתבו שנותנים לו שלושים גרם לחם וארבעים גרם מים. אבל זה לא מדויק, כי לא הולכים אחרי המשקל אלא אחרי הנפח, וכל השיעורים של התורה כזית וכביצה וככותבת וכו' כולם אחרי הנפח. ואחר בדיקה התברר שבקרקר שלש עשרה גרם ומשהו יש שלשים סיסי.

והחולה שאינו צריך לאכול, ישתה מים בשיעור ארבעים סיסי. ואם הוא רוצה דבר שיש בו גם אוכל וגם שתיה ישתה חלב, שהוא גם מזין וגם מרווה³¹.

טז. משערים שיעורי האכילה בנפח ולא במשקל. ויש שכתבו שמותר לחולה שיש בו סכנה לאכול ביום כיפור באוכל שלושים גרם ובשתיה ארבעים סיסי. וזה טעות וצריך להורות שהשיעור הוא תמיד שלושים סיסי, כי הכל הולך לפי סיסי ולא לפי גרם, וכל אלה שפוסקים לפי גרם הם טועים. ומי שאינו יודע יקח לחומרא, בלחם יקח עשרים גרם ולא יותר, ובקרקר ובלחמית (ובכל מיני דברים כאלה) יקח שלשה עשר עד חמשה עשר גרם, ועדיף לקחת אפילו עשרה גרם. אבל אם החולה מוכרח לאכול בלי הגבלה, יכול לאכול³².

יז. מי שרוצה לצאת מספק, והוא לא מוכרח לאכול אלא רק לשתות דבר שהוא גם מזין וגם מרווה, יש לו אחת משתי אפשרויות: או שיקח מיץ ענבים, ויש בהם גם שתיה וגם מזון. או שיקח חלב (למי שטוב לו) שהוא ג"כ מזין ומרווה. ויבדוק שישתה עד שיעור ארבעים סיסי³³.

יח. מעשה ביהודי שהיה לו סוכרת, והסוכר לפעמים עולה ולפעמים יורד, ושאל אותי: האם מותר לי לאכול שלשה תמרים ביום כיפור בבוקר קודם שאלך לבית הכנסת, אמרתי לו: שלשה תמרים כל אחד יש בו שיעור ככותבת שזה שיעור חיוב כרת, ושאלתי אותו: יש לך כדורים? אמר לי

²⁹ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הכ"א).

³⁰ הגהות על הבא"ח (ש"א פ' וילך).

³¹ בית נאמן (גליון 32 אות כח. ונדפס בספר השיעור ח"א עמ' תקצ"ח).

³² בית נאמן (גליון 33 אות ה. ונדפס בספר השיעור ח"א עמ' תר"ח). וגבי השיעור בלחם, בתחלה הורה מרן שליט"א בבית נאמן (גליון 32 אות כח) שיאכל קצת פחות מחמשה עשר גרם. ע"ש. אולם בשיעור שאחריו (ונדפס בגליון 33 אות ה') אמר מרן שליט"א ושבדק ולמעשה שבלחם השיעור הוא כעשרים גרם.

³³ בית נאמן (גליון 33 אות ו. ונדפס בספר השיעור ח"א עמ' תר"ח).

שיש לו כדורים, אז אמרתי לו: תקח את הכדורים שלך לבית הכנסת, וכשאתה רואה שהכל מטושטש וחשוך שזה הסימן שהסוכר יורד, אז תכנס לחדר ותבלע את הכדור עם מעט מים, ואם זה יקרה עוד פעם אז שוב תקח את זה, אבל לקחת שלשה תמרים לפני התפילה לא יתכן כדבר הזה³⁴.

יט. בשתיה ישתה כל עשר דקות. ואם אינו יכול בעשר דקות אז ישתה בשבע דקות, ואם לא יכול בשבע דקות אז ישתה כל חמש דקות, ואפשר להקל אפילו פחות. חולה מסוכן שצריך לתת לו משהו חם, ואי אפשר לחמם לו אוכל כל עשר דקות, אפשר לסמוך על הרמב"ם (פ"ג מהלכות שביית עשור ה"ד) ורבי יצחק בן גיאת (ספר מאה שערים דף נ') ומרן (סי' תרי"ח ס"ח) שסוברים שמעיקר הדין אפשר לתת כפית אחר כפית ואין בזה שום בעיה, כי השתיות לא מצטרפים אלא רק בשיעור שתיית רביעית, שהוא רבע דקה, וא"כ כשנותן כפית אחר כפית, ואפילו כף אחר כף, אין בזה שיעור ארבעים סיסי, לפיכך הדבר מותר. אבל אם החולה יכול להתעכב קצת יתן לו כל עשר דקות אוכל בשיעור שלושים סיסי ומים בשיעור ארבעים סיסי. ואם ירצה יתן לו חלב שיש בו הכל³⁵.

כ. צריך לאכול את השיעורים הנ"ל בשיעור אכילת פרס. והוא להלכה שבע דקות. ויש אומרים עשר דקות, והשיעור הזה נע בין ארבע דקות (וכך דעת הכה"ח סימן ר"י סק"ח) לאחת עשרה דקות, ונוקטים להלכה בשיעור הממוצע שהוא שבע דקות. לפיכך אם אין דחיפות ולחץ יותר טוב לזכור עשר דקות כי זה מספר עגול. ולכן כל עשר דקות יתנו לחולה לפי השיעורים הנזכרים לעיל³⁶.

כא. מעוברות ומניקות מתענות ביום הכיפורים. וטוב להכין כמה ימים קודם לכן "שקדיה", וזה מחזק את גופן. וכן יקחו כדורים להקל על התענית שנקראים "קלי-צום"³⁷.

כב. מעוברת שהריחה אוכל ביום כיפור ואמרה אני רוצה לאכול, לוחשים באזנה שיום הכפורים היום, ואם עדיין לא נתיישרה דעתה, מביאים לה מעט בכפית. ואם גם זה לא מספיק נותנים לה יותר עד שתרגע ותתיישר דעתה³⁸.

כג. מעוברת בשבוע שלושים ושמונה, והרגישה צמא גדול וצריכה לשתות ביום הכיפורים, שאם לא תשתה יהיו לה צירים תכופים ותלד, ואם תשתה תוכל להמתין שבוע נוסף והלידה תהיה בשבוע שלושים ותשעה, הדין הוא שמותר לה לשתות לשיעורים, כדי שהלידה תהיה בשבוע שלושים ותשעה³⁹.

כד. אף שאין סכנה לאם אלא לולד, ואף בתחלת העיבור שאין כאן סכנה לאם רק שתפיל או תראה וסת, אף על פי כן יש להקל משום קיום הולד. ולפ"ז הוריתי לזוג מצרפת שלא נפקדו עשר שנים, ובנס נפקדה בארץ ישראל (ע"י הזרעה מלאכותית המותרת על פי הדין), ובתום ל' יום הזהירה הרופא שתשתה מים עם סוכר ביום הכפורים, ואם לא, יתייבש העובר והכל ילך לריק ח"ו.

³⁴ בית נאמן (גליון 32 אות לו בהערה. ונדפס בספר השיעור ח"א עמ' תר"א).

³⁵ בית נאמן גליון 32 (אות ל). וגליון 33 (אות ז). [ונדפס בספר השיעור ח"א עמ' תקצ"ט, תר"ח תר"ט]. וגליון 123 (הערה 15).

³⁶ בית נאמן (גליון 32 אות כט. ונדפס בספר השיעור ח"א עמ' תקצ"ח).

³⁷ בית נאמן (גליון 32 אות כה. ונדפס בספר השיעור ח"א עמ' תקצ"ו).

³⁸ בית נאמן (גליון 32 אות כו. ונדפס בספר השיעור ח"א עמ' תקצ"ו).

³⁹ בית נאמן (גליון 33 אות ח – י. ונדפס בספר השיעור ח"א עמ' תר"ט).

והתרתי לה לשתות בבוקר משעה עשר ואילך ארבעים גרם מיץ לשיעורים כל עשר דקות. ואפשר שיש גם סכנה ועגמת נפש גדול לאם אם תפיל ח"ו⁴⁰.

כה. נשאלתי על אשה מעוברת שיש תאומים בבטנה, והרופאה יראת שמים חששה להתיר לה לשתות ביום הכפורים והזהירה אותה שתנוח כל התענית ולא תקום ממיטתה כל התענית. אך יש להם ארבעה ילדים ושאלו מה תעשה, במקרה כזה אפשר שבעלה יישב לידה ויתפלל בבית (או שתבוא אשה אחרת על ידה), אבל הרופאה אומרת שהיה כדאי להתיר לה לשתות, וא"כ הדין הוא שמותר לה לשתות, כי תאומים זה מסוכן יותר ויכול להגרם נזק לעובר ח"ו, או שהיא תצטרך ללדת לפני הזמן (וזה היה בשבוע עשרים ותשעה) ובמקרה כזה אסור להסתכן⁴¹.

הדלקת הנר

כו. אע"פ שנהגו בירושלים להדליק נרות שבת ארבעים דקות קודם השקיעה, מ"מ בערב יום הכפורים אין צורך להחמיר, ודי בעשרים דקות קודם השקיעה. ואפילו אם חל בשבת, כדי לא להכביד על התענית. ובפרט למחמירים במוצאי כפור כשיטת ר"ת⁴².

יום הכפורים שחל בשבת

כז. יום הכפורים שחל בשבת אומרים קודם הוצאת ס"ת כל נדרי "מזמור שיר ליום השבת". ואין אומרים מזמור לדוד ולכה דודי. שאין נשמה יתירה ביוה"כ שחל בשבת מפני התענית, שהרי במוצ"ש אין מברכים על הבשמים. ומ"מ נראה שיש לעמוד בברכו וב"פרוש עלינו", וכן לכיין בתוספת נר"נ של היום, שדוקא נפש יתירה שנהנית ממאכל ומשקה אין, אך רוח ונשמה שהם רוחניים יותר וכן נר"נ של היום שפיר איכא⁴³.

ערבית

כח. הש"ץ או הזוכה בספר כל נדרי מברך שהחיינו. ומכוין להוציא את הקהל ידי חובתם, ולא יענו אחריו ברוך הוא וברך שמו, רק אמן בלבד. וכעת שאין כל החזנים יודעים לכיין להוציא את הקהל ידי חובתם, טוב שכל אחד מהקהל יברך שהחיינו אחרי השליח ציבור⁴⁴.

כט. נוהגים להתחיל תפלת ערבית בפסוק והוא רחום יכפר עון. ואומרים בשכמל"ו בקול רם. וצריך להפסיק ולתת ריוח בין תיבת ברוך לתיבות שם כבוד מלכותו⁴⁵.

⁴⁰ מרן שליט"א בהערות איש מצליחה על המשנ"ב (סי' תריז שעה"צ סק"א). וסיים, וב"ה שבזכות הוראה זו ילדה בת. (ואח"כ לא נפקדה כמה שנים). ע"ש. וכן הוא בבית נאמן (גליון 32 אות כו.), ונדפס בספר השיעור ח"א (עמ' תקצ"ז).

⁴¹ בית נאמן (גליון 33 אות יא. ונדפס בספר השיעור ח"א עמ' תרי"ב).

⁴² מרן שליט"א, הו"ד במחזור איש מצליח ליום הכפורים (עמ' 46).

⁴³ הגהת מרן שליט"א במחזור ליום הכפורים (עמ' 66).

⁴⁴ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הכ"ב).

⁴⁵ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הכ"ג).

ל. ביום הכיפורים ככל שאדם בוכה יותר הרי זה משובח⁴⁶.

לא. סגולה טובה לומר הפסוק "והיה פי ראשו בתוכו" אחר תפלת ערבית בליל יום הכפורים שבע פעמים, וסגולתו שלא יראה קרי⁴⁷.

מלאכה ונעילת נעלי בד

לב. יום הכפורים אסור במלאכה כשבת. וחייב בחמשה עינויים אכילה ושתייה רחיצה סיכה נעילת הסנדל ותשמיש המיטה⁴⁸. וצריך ללבוש נעליים של בד. ובבתי כנסת שבאים בו אנשים עם נעלי עור, טוב שיכינו כמה זוגות נעלי בד ומי שרוצה לעלות לתורה יביאו לו נעלי הבד⁴⁹.

תהלים

אמירת תהלים בליל וביום הכפורים, מועילה לבטל את הגזרות⁵⁰.

שחרית

לג. בנטילת ידים שחרית או כשיוצא מבית הכסא נוטל ידיו עד קשרי אצבעותיו. ואין מברכים ביום הכפורים שעשה לי כל צרכי⁵¹. לד. אין אומרים מזמור לתודה. אף שבתונס נהגו לאומרו בר"ה ויוה"כ⁵².

לה. מנהגנו לדלג הודוי "על חטא" בסדר תשר"ק, מפני טורח ציבור, ונכון לאומרו בתפלת הלחש⁵³.

לו. כתב מרן בשלחן ערוך (סי' תרכ): טוב לקצר בפיוטים ובסליחות שחרית כדי למהר בענין שיתפללו מוסף קודם שבע שעות. (ע"כ). ומכל מקום רבים נהגו להקל בזה לפי שביום הכפורים יש ב' טעמים להקל, מאחר ואינו רוצה לאכול וגם מחמת שמתפללים בציבור ואין לחוש שישכחו מלהתפלל מוסף⁵⁴.

⁴⁶ בית נאמן (גליון 32 אות ו).

⁴⁷ אסף המזכיר (ערך והיה פי).

⁴⁸ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הכ"ד).

⁴⁹ בית נאמן (גליון 32 אות לג לד).

⁵⁰ בית נאמן (גליון קפ"א אות ט').

⁵¹ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הכ"ה). והערות על ספר ברית כהונה או"ח (מע' ת אות מז). וכ"כ בהערות איש מצליח על המשנ"ב (סי' תריג ס"ב) בשם מרן שליט"א.

⁵² לאוקמי גירסא הנדפס במחזור יום הכפורים (עמ' 816).

⁵³ לאוקמי גירסא במחזור ליוה"כ (עמ' 797).

⁵⁴ קונט' לאוקמי גירסא במח' ליוה"כ, (עמ' 833).

לז. במוסף יום הכפורים שחל בחול אומרים את "מוסף" יום הכפורים הזה (ולא "מוספי")⁵⁵.

לח. כתב מרן בשלחן ערוך (סימן תרו"ס ג): צריך להתוודות מעומד, ואפילו בשעה ששומע הוידוי משליח ציבור והוא התודה כבר, צריך לעמוד. הגה, ויחזור ויתודה עם השליח ציבור. ע"כ. ודעת האר"י ז"ל שאין לחזור ולהתוודות משום דהוי ככלב שב על קיאו. אולם היינו רק בוידויים ארוכים כגון בוידוי רבנו שם טוב ארדוטיאל למוסף יום הכפורים: אשמתי חבילות חבילות וכו', שזה מדלגים ע"פ האר"י ז"ל שלא לומר שני וידויים בחזרת השליח ציבור. אבל וידוי אחד קצר בחזרה כולם אומרים אף על פי שאמרו בלחש, שבחינת הלחש לחוד ובחינת החזרה לחוד, וכמו שאומרים במנחה ובנעילה הסמוכים זה לזה ולא אמרינן דהוי ככלב השב על קיאו⁵⁶.

לט. אין חיוב לציבור לעמוד בכל הוידויים שאומר הש"צ בחזרה, אלא רק בוידוי העיקרי צריכים לעמוד⁵⁷.

מנחה ונעילה

מ. בחזרת תפלת מנחה ליום הכפורים בברכת אתה בחרתנו, הנכון להקדים הוידוי מרבי יצחק בן ישראל (במחזור החדש נדפס בעמ' 618), קודם הוידוי הרגיל (אנא וכו'), דאם לא כן מאי "וקרא זה אל זה ואמר" שמסיים בוידוי לר' יצחק בן ישראל⁵⁸.

מא. יש לבטל המנהג שנהגו בשעת הנעילה שבאות הנשים עם הבנים והבנות לבית הכנסת ומתכסים בטלית של בעליהם והוריהן להתברך⁵⁹.

מוצאי יום הכפורים

מב. בתפלת נעילה גם אם כבר שקעה החמה, יכולים הכהנים לישא כפיהם כל זמן בין השמשות, דהיינו עד י"ח דקות אחרי השקיעה (כדעת הרמב"ם)⁶⁰.

מג. מנהג תונס להשאר מעוטפים בטלית עד סוף ערבית. וכן כתב בשו"ת איש מצליח ח"א (חאו"ה סי' טו דף נח סע"ב). אלא שכתב שם שהנכון כדברי הכה"ח (סי' יח אות טו) לפשוט הטלית קודם ערבית. ויש פשרה להוריד הטלית על הכתפים ואתי שפיר לכולי עלמא⁶¹.

⁵⁵ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הכ"ו).

⁵⁶ מרן שליט"א בהערות איש מצליח הארוכות על המשנ"ב (סי' תרו"ס ג). וע"ע שם בהערה על הש"ע שם (סעיף ד').

⁵⁷ שו"ת מקור נאמן ח"ב (סי' תק"ל).

⁵⁸ מרן שליט"א בקונט' לאוקמי גירסא (עמ' 830).

⁵⁹ אור תורה (תשרי תשמ"ז סי' ב' תשובה ב'). ושם הביא מקור למנהג שבכל השנה בעת ברכת כהנים, האב מברך את בניו ותלמידיו ופורש כנפי טלית עליהם. [וע"ע בכתר מלוכה מ"ש מ"ד הרה"ג רבי רפאל מאזוז נר"ו, ובמ"ש מו"ר נר"ו בגליון כתר מלוכה שאח"ז. וע"ע בעלון בית נאמן (גליון קכד)]. וכן הורה מרן שליט"א בבית נאמן (גליון רסד, קרח תשפ"א אות יא).

⁶⁰ מחזור איש מצליח ליוה"כ (עמ' 684). וע"ע בהערות איש מצליח על המשנ"ב (סי' תרכג סק"ח) בסוה"ס בשם מרן שליט"א.

מד. במוצאי כיפור תוקעים בשופר. ואבא ע"ה בחוץ לארץ היה אומר לחכות עשרים דקות אחרי השקיעה ואז לתקוע בשופר, כי יש כאלה שתוקעים מהר אבל בזה גורמים שאנשים יאכלו לפני הזמן, אבל כאן בארץ ישראל ממתנינים שלשים ושבע דקות בערך. ולא יחמיר להמתין מלתקוע עד זמן רבנו תם, כי יש בציבור זקנים וחלשים. מי שיכול להמתין עד צאת הכוכבים לרבנו תם תבא עליו הברכה⁶².

מה. אחרי תפלת ערבית מברכים ברכת הלבנה⁶³. ואני לא מברך ברכת הלבנה במוצאי כיפור מחמת שיש לחץ ודוחק, ולכן אני מברך מיד כשמגיע הזמן. וכן נהג מרן החיד"א, וכתב שמחמת שיש דוחק ולחץ במוצאי כיפור עדיף לברך ברכת הלבנה מוקדם קודם יום הכפורים ביישוב הדעת⁶⁴.

מו. בצאת הצום מבדילין על הכוס, ואין מברכים על הבשמים רק "בורא מאורי האש" על נר ששבת, כלומר שהיה דולק מערב כפור (כגון נר נשמה וכדומה)⁶⁵.

מז. בברכת המזון שבמוצאי יום הכפורים אין אומרים מגדול ישועות וגו', אלא יאמר מגדיל ביו"ד. וגם כשחל מוצאי יום הכפורים במוצאי שבת יאמר מגדיל. וכן א"צ לאכול סעודה רביעית, והמחמיר תע"ב. (תורה לשמה סימן קמט). ויש שהחמירו לערוך סעודה רביעית, ומי שקשה לו לאכול לחם במוצאי צום יום הכפורים יאכל לפחות מזונות, ויוצא בהן ידי חובת סעודה רביעית⁶⁶.

ת
ל

נכתב ונערך בחסד ה' עלי
ע"ה יצחק מאזוז ס"ט
הערות והארות יתקבלו בברכה
ניתן לשלוח למכון "הלכות מעשיות" בראשות מורנו הגאון הגדול הרב מצליח חי מאזוז שליט"א
וכן ניתן להצטרף לקבלת הגליונות במייל, שלחו ל: A025606532@gmail.com

⁶¹ מו"ר במח' ליוה"כ (עמ' 705). ובעיקר הענין להוריד הטלית על הכתפיים, הרחיב מרן שליט"א בשו"ת בית נאמן ח"א (חאה"ע סי' ג' אות ז'). וע"ע בתשובתו הנד"מ בקונטרס משוש חתן.

⁶² בית נאמן (גליון 32 אות לו). ושם ביאר מו"ר שליט"א טעמא דמילתא דבעינן עשרים דקות, לפי שהוא שיעור תלתא רבעי מיל אליבא דהרמב"ם שזה שמונה עשרה דקות (ועיין בשו"ת בית נאמן ח"א חאו"ח סי' כ"ח), ומוסיפים קצת לעשרים דקות. ע"ש.

⁶³ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הכ"ז).

⁶⁴ בית נאמן (גליון 32 אות לז). אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הכ"ז).

⁶⁵ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הכ"ז).

⁶⁶ מרן שליט"א במחזור ליוה"כ (עמ' 730). וע"ע בספר מגדולי ישראל ח"ג (עמ' שמא).

⁶⁷ אור תורה (תשרי תשמ"ז סי' ב' תשובה ב').

⁶⁸ אור תורה (תשרי חשון תש"מ סי' ט', הכ"ז).

⁶⁹ בית נאמן (גליון 33 אות יד).